

PÖYTÄKIRJA

Ilmastopaneelin lokakuun kokous

Aika: 22.10.2015, klo 12:00–16:00

Paikka: Gardenia, Koetilantie 1

Paikalla:

Paneelin jäsenet: prof. Markku Ollikainen (pj), Helsingin yliopisto, tutkimusprof. Miimu Airaksinen, VTT, prof. Marja Järvelä, Jyväskylän yliopisto, prof. Kai Kokko, Helsingin yliopisto, tutkijatohtori Heikki Liimatainen, Tampereen teknillinen yliopisto, prof. Pirjo Peltonen-Sainio, Luke, prof. Jyri Seppälä, Suomen ympäristökeskus, prof., Timo Vesala, Helsingin yliopisto.

Sihteeristö: ylitarkastaja Pirkko Heikinheimo, ympäristöministeriö, ylitarkastaja Bettina Lemström, työ- ja elinkeinoministeriö, tohtorikoulutettava Sanna Lötjönen, Helsingin yliopisto.

Vierailijat: Arto Virtanen, Hill+Knowlton.

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 12:07.

2. Asialistan hyväksyminen

Asialista hyväksyttiin työjärjestykseksi.

3. Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen

Edellisen kokouksen pöytäkirja hyväksyttiin.

4. Tilannekatsaus

Puheenjohtaja kävi läpi edellisen kokouksen jälkeisiä tapahtumia:

Paneelilta on pyydetty valiokuntiin kantoja. Ollikainen kävi puhumassa Pariisin ilmastoneuvotteluista maa- ja metsätalousvaliokunnassa. Sama kannanotto meni tiedoksi talousvaliokuntaan. Kannanottoon suhtauduttiin positiivisesti. Talousvaliokunta pyysi kantaa päästökauppadirektiivin uusimisesta. Ollikainen teki kannanoton, joka jaettiin kokouksessa tiedoksi kaikille.

Eduskunnan energiaremonttiryhmä pyysi paneelilta esitystä. Ollikainen esitteli konkreettisia ratkaisuja. Tilaisuudessa käytiin läpi hiilivoimalat (CHP) ja arvio fossiilisen öljyn vähentämisen mahdollisuuksista. On hyvä, että paneeli kutsutaan mukaan tällaiseen.

Liimatainen kertoi liikenne-hankkeen raportin julkistamisesta:

LVM:n tilaisuudessa oli paikalla noin 30 henkilöä. Varsinaisessa julkistusseminaarissa oli noin 70 henkilöä ja paikalla oli edustajia monenlaisista sidosryhmistä. Samassa seminaarissa esiteltiin kahta VTT:n projektia. Syken RASTI-seminaarissa oli paikalla noin 100 henkilöä. Tekniikka&Talous-

Ilmastopaneeli

lehdessä on juttu sekä verkossa että painetussa lehdessä. Tie&Liikenne-lehteen on tulossa pitkä juttu. Raportista on ollut uutinen monissa verkkolehdistä.

Liikenne-hankkeesta keskusteltiin.

Käytiin läpi panelistien julkisia esiintymisiä:

Syri ja Seppälä ovat kirjoittaneet Helsingin Sanomiin päästökaupasta. Cantell on kirjoittanut ilmasto-osaamisesta. Ollikaisen esiintyminen A-studiossa sivusi ilmasto. Yksi, taakanjakoa ennakoiva, blogikirjoitus on tehty. Seppälä on tehnyt muutaman yleisöastokirjoituksen Helsingin Sanomiin. Lisäksi Seppälää on haastateltu cleantechistä Tekniikka&Talous-lehteen. Kokkoon on oltu yhteydessä YLE-uutisista. Ollikainen menee ensi viikolla radioon puhumaan Pariisin ilmastoneuvotteluista.

Virtanen kertoi viestinnästä:

Liikennehanke on viimeisin julkistus ja se onnistui varsin hyvin. Raportti sai hyvin näkyvyyttä sekä valtakunnallisessa mediassa että yhteistyökumppaneiden joukossa. Seminaarissa oli yli 70 henkilöä ja siellä oli hyvää keskustelua. Seuraavana on uusien raporttien julkistamisen miettiminen. Kulovedeltä on tulossa blogi ilmastoneuvotteluja koskien. Hankkeiden ympäriltä olisi myös tarkoitus julkaista blogitekstejä. Materiaalityöhön liittyen liikenne-hankkeesta tehdään politiikkasuositus johtopäätös-sivusta. Sama tehdään muista valmistuvista raporteista. Paneeli oli mukana SPR:n nälkäpäivähankkeessa, jossa kerättiin muutama kymmentuhatta euroa kriisirahastoon. Eduskuntatilaisuuden osalta on lähestytty maa ja metsätalous- sekä ympäristövaliokunnan puheenjohtajia. Eduskuntatilaisuudessa ajatuksena olisi esitellä kahta raporttia, mutta suunnittelu on vielä kesken.

Tilannekatsauksesta ja paneelin loppuvuodesta keskusteltiin.

5. Hankkeiden käsittely (raporttien luonnokset)

a. Kansallisen ilmasto- ja energiastrategian seuranta

Järvelä esitteli hankkeen raporttiluonnosta:

Hanketta aloittaessa tavoitteet olivat kunnianhimoisia. Järjestelmä oli kuitenkin niin monimutkainen ja ihmisillä kova kiire, minkä vuoksi aikaa kului sen selvittämiseen, mihin mikäkin palikka kuuluu. Ennen haastatteluja asiakirjojen pohjalta tehtiin kaksi kuvaajaa, joita näytettiin haastatteluissa ja samalla päivitettiin. Tutkimusmenetelmänä käytettiin haastatteluja ja haastateltavina oli asiantuntijoita tutkimuslaitoksista, virastoista ja ministeriöistä. Haastateltavien määrä vaihteli organisaatioittain ja osassa haastatteluja oli montakin henkilöä paikalla. Luku 8 on vielä keskeneräinen ja sitä on ajatuksena syventää vielä haastatteluilla. Ennen kokousta jaetussa raporttiluonnoksessa luku 9 sisältää keskeiset ajatukset, jotka voisivat olla paneelin kommentteja tai suosituksia. Kasvihuonekaasujen inventaarioseurannalla on pitempi historia kuin politiikkaseurannalla ja siten siinä ei nähty yhtä paljon kehittämistarpeita. Ehdotuksia tuli koskien muun muassa yhteistyömuotoa ja tiedon käytettävyyden parantamista. Kenttä on niin

Ilmastopaneeli

monimutkainen, että on vaikea nähdä, millaista yhteistyötä löytyy. Eduskunnan haastattelut jäivät kesken ajan puutteen ja poliittisen tilanteen takia. Eduskunnasta viestittiin kuitenkin vahvasti, että tiedon synteesejä tulisi vahvistaa ja myös ei-asiantuntija tulisi pystyä lukemaan raportteja.

Raportin pääviestejä:

- raportointia pitäisi virtaviivaistaa
- raportoinnin työkalujen yleistäminen
- varahenkilökysymys
- EU-tason päätöksillä paljon seuraamuksia Suomessa
- politiikkatoimien puolella resurssivajetta ja määräaikaishäiriöitä
- tiedonhallinnan kysymykset, kun tietoa hankitaan runsaasti
- politiikkatoimien hyvä kuvaaminen tärkeää
- tämä on sektori, jolla poikkihallinnollista yhteistyötä tarvitaan ja sitä on myös kehitetty
- paljon aikataulukysymyksiä
- tiedon hyödynnettävyys vahvasti esillä
- kritiikkiä, EU:n päätökset voivat lisätä formalismia
- laaja-alaista tietoa toivottiin

Raportista ja hankkeesta keskusteltiin. Päätettiin tehdä raporttiin keskustellun kaltaisia muutoksia. Kommentteja raporttiin voi laittaa suoraan tekstiin ja lähettää Järvelälle. Hanke on tarkoitus hyväksyä marraskuun työkokouksessa.

b. Metsien hyödyntämisen ilmastovaikutukset ja hiilinielujen kehittyminen

Seppälä esitteli raporttiluonnosta:

Tavoitteita on hieman muokattu helppolukuisimmiksi ja loppuraportissa pääsanomaa on kiteytetty. Raporttiin liittyviä kirjallisuuskatsauksia ei ole vielä lähetetty paneelin nähtäväksi. Hankkeen aihe ei ole mitenkään helppo asia ja osaltaan asiaa sekoittaa se, että aineisto on osin hyvinkin ristiriitaista. Seuraavaa ilmastopaneelia evästetään työn jatkosta, sillä toista työtä ei syksyn aikana pystytty itse tekemään.

Hiilinielut-termi on olennaista. On olemassa valtakunnallinen metsäinventointi-aineisto ja erilaisia malleja, joilla on erilaisia lähtökohtia. Metsät tulevat säilymään hiilinieluinä tulevana vuosikymmeninä, mutta erilainen viesti tulee siitä, miten metsien hyödyntämisen ja hiilinielujen muutosten kehitys menevät yhdessä. Ilmastonmuutos tuo uusia piirteitä säähän. Nyt metsät kasvavat paremmin kuin aiemmin. Puuston tilavuus ja hiilivarasto ovat lisääntyneet reilusti. Hiilinielujen seuranta on vasta vuodesta 1990. Sitä ennen metsät eivät todennäköisesti olleet hiilinielujä ollenkaan. Eri skenaariot antavat hyvin erilaisia tuloksia hiilinielun määrälle. Metsät tulevat säilymään hiilinieluinä, mutta metsän käytön lisäys tulee vähentämään pysyvästi hiilinielun määrää tulevana vuosikymmeninä.

Yleinen tulkinta on ollut, että metsistä hyödynnettävä metsäbiomassa on hiilineutraalia, jos hiilinielut ei pienene. Hiilitase näyttää erilaiselta metsikön ja laajemman alueen tasolla. Hiilivelka kuvaa sitä, että kun puustoa hakataan pois, kestää jonkin aikaa ennen kuin hiili sitoutuu takaisin kasvustoon. Eri

Ilmastopaneeli

laskentaperiaatteilla ja malleilla päädytään aivan erilaisiin tuloksiin. Hiilivaraston ero on suuri, jos metsää hakataan tai ei hakata ollenkaan. Metsien pysyvä lisäkäyttö pienentää nielua, mutta kuinka pysyvä tämä muutos on? Kun metsästä otetaan puuta, hiilivaraston muutos on suurempi kuin mitä on saatu teknoysteemiin. Jos puutuotteilla korvataan muita raaka-aineita, esimerkiksi fossiilisia, tulos ei ole selvä. Hiilivielan takaisinmaksuaika ja hiilineutraalisuus (enemmän poliittinen kuin luonnontieteellinen mitta) riippuu paljon puun kasvunopeudesta, Suomessa takaisinmaksuaika voi olla jopa 200 vuotta (hiilineutraalisuus vielä aivan eri asia). Takaisinmaksuaikaa voidaan lyhentää esimerkiksi korvaamalla hiili-intensiivisempää fossiilista raaka-ainetta tai nostamalla biomassan käsittelyn tehokkuutta laitoksissa. Globaalitasolla LULUCF-sektori tuottaa yhä enemmän päästöjä. EU-tasolla on menty hiilinieluksi. LULUCF kertoo taseen, kun taas fossiiliset kasvihuonekaasupäästöt ovat jääneet lopullisesti ilmakehään.

Jos puuta otetaan enemmän käyttöön, alle sadan vuoden aikana hiilinielu pienenee, mutta tämän jälkeen voidaan saada hyötyjä. Ei ole selkeää käsitystä siitä, miten metsän käytön lyhyen ja keskipitkän aikavälin ilmastohaitat ja pitkän aikavälin ilmastohyödyt asettuvat toisiinsa nähden ilmastomuutoksen hillinnän kannalta. Nykyisellään metsän lisäkäyttöä voidaan perustella parhaiten ilmastosyistä, jos teollisuudessa tällä pystytään korvaamaan suuripäästöisiä materiaaleja ja tuotteet pysyvät pitkään käytössä. Pelkän hiilivaikutuksen lisäksi ilmastovaikutukseen vaikuttavat myös albedo- ja aerosolivaikutukset sekä puun polton pienhiukkaset ja musta hiili. Mallit antavat hyvin erilaisia tuloksia. Jos metsäbiomassan käyttö kasvaa rajusti, osa biomassasta tullaan luultavasti ostamaan Suomen ulkopuolelta. Näyttää siltä, että Suomessa metsien lisäkäyttö ei aiheuta ilmastotavoitteiden suhteen ongelmia, vaikkei tämä välttämättä ole ilmaston kannalta optimaalista.

Hankkeen tunnistamia tutkimustarpeita: hiilinielujen kehittyminen pitkällä aikavälillä, millä tuotteilla ja energioilla saadaan suurimmat ilmastohyödyt, metsien käytön ulkoisvaikutukset ja optimaaliset ohjaukset sekä ilmaston lisäksi muiden näkökulmien huomiointi metsien käytössä.

Hankkeesta ja raportista keskusteltiin.

c. Muiden hankkeiden tilanne

Kokko kertoi sopeutumishankkeesta:

Vastuita on tutkittu, mutta sopeutumisen ja ilmastomuutoksen vastuita ei. Tämä tekee kuviosta vaikeasti hallittavan. Pinta-alametut suojaavat viljelijää, mutta jos näistä luovutaan, ei olekaan enää toimivaa järjestelmää, kun satovahinkokorvauskin on poistumassa. Ilmastomuutos myös muuttaa kenttää, jolloin viljelijän normaali sopeutuminen ei ehkä enää riitäkään. Hankkeessa tähdätään siihen, että marraskuussa olisi valmista.

Ollikainen kertoi sopeutumishankkeesta:

Satoriski on pienempi kuin lannoitteen hintoihin liittyvä riski. Juoksevan voiton riski on vielä suurempi. Satoriski ei ole lisääntynyt vaan se on pysynyt hyvin stabiilina. Maailmanmarkkinahintojen vaihtelut kertautuvat viljelijän tulo-riskiin. Suurimmat kadot ovat olleet parikymmentä vuotta sitten. Näyttää siltä, että suomalaiset viljelijät kohtaavat enemmän epäsuoran tulo-riskin kuin suoran satoriskin.

Hankkeisiin palataan seuraavassa kokouksessa.

6. Suunnitelma kauden arvioinnista

Järvelä kertoi kauden arvioinnin suunnitelmasta:

Arvioinnista on keskusteltu hyvin vähän missään. Näkökulmalle on kolme vaihtoehtoa: 1) panelistit arvioivat paneelin mennyttä toimintaa, 2) panelistit arvioivat kukin omaa toimintaansa ja 3) panelistit arvioivat, mitä paneelin olisi tehtävä tulevaisuudessa. Vaihtoehtoista voidaan valita yksi tai jokin kombinaatio näistä. Valinta linjaa paljon arvioinnin tekemistä. Aineiston keruu sisältää varmaankin toiminnalliset dokumentit ja panelistien haastattelut yksittäin tai ryhmissä. Raportin kirjoittaminen tehdään toimeksiantona ja sen pituus olisi ehkä noin 10 sivua. Yksi avustaja tarvitsisi arvioinnin tekemiseksi työaikaa ehkä yhden kuukauden. Kuluja olisivat palkkakulut ja matkakustannukset.

Arvioinnista keskusteltiin ja arvioinnissa päätettiin edetä tältä pohjalta. Järvelä selvittää toteutusta Jyväskylän yliopiston päässä.

7. Side-event Pariisissa

Paneeli sai side-eventin sekä Pohjoismaiseen että EU-paviljonkiin. Side-event pidetään EU-paviljongissa, sillä siellä saadaan oletettavasti suurempi näkyvyys. Alustava ajankohta on torstai 10.12. klo 14:30. Ideana on kertoa, että ilmastolait ja paneelit ovat olemassa ja ne ovat hyviä asioita. Tapahtumassa jaettavaksi voisi tehdä pienen esitteen englanniksi ilmastolaista ja paneelista (esimerkiksi yksi A4). Esitteen tulisi olla riittävän yleinen, jotta se vastaisi myös seuraavaa ilmastopaneelia. Mukaan otettavia materiaaleja olisivat julkaisujen englanninkieliset tiivistelmät ja uusi A4-esite. Ollikainen lähtee Pariisiin Suomen valtuuskunnassa. Lisäksi käsityksenä on, että muiden organisaatioiden kautta paikalla ovat Juhola, Kulovesi ja Kanninen.

Päätetään tehdä edellä kuvattu esite.

8. Muut mahdolliset asiat

Marraskuun kokous pidetään torstaina 19.11. klo 13–16. Kokouksen paikka on vielä avoin.

Joulukuun kokouksessa 17.12. tehdään kauden arviointi ja toivon mukaan hankkeiden osalta vain muodollisia päätöksiä. Kokouksen jälkeen on illallinen. Kokous järjestetään klo 14–18 välillä ja aloitusaika saattaa vielä myöhentyä. Päätetään kutsua illalliselle sekä hankkeissa mukana olleita tutkijoita että ministeriöiden edustajia

Tähdätään siihen, että paneelilla olisi tänä vuonna vielä yksi esiintyminen eduskunnassa. Virtanen katsoo mahdollisia ajankohtia.

9. Kokouksen päätös

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 16:20.